

Наталія НАУМЕНКО,
кандидат педагогічних наук, доцент

*Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди (м. Харків)*

ПЕРСПЕКТИВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ БЕЗПЕКООРІЄНТОВАНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ РИЗИКІВ

Пріоритетним завданням реформування системи вищої професійної освіти в умовах сьогодення визначено розвиток людського потенціалу, що покликаний задовольнити потреби суспільства у підготовці освічених, кваліфікованих та високопрофесійних спеціалістів у різних галузях – політиці, економіці, соціальній сфері, які мають бути здатними вирішувати складні професійні завдання в умовах сучасних викликів, розуміти особливості суспільних процесів та їх перебіг, сприяти розвитку міжнародних соціально-економічних, політичних та культурних відносин, а також усвідомлювати перспективи та стратегічні цілі розвитку держави і прагнути їх реалізовувати.

Шлях до виконання зазначених завдань полягає в модернізації системи вищої освіти, яка має бути розвиненою, багатофункціональною та цілісною. Сьогодні вища освіта в Україні покликана забезпечити кожному громадянину доступ до якісної освіти, задовольняючи потреби широкого кола громадськості та надаючи можливості для співпраці з міжнародною науковою спільнотою для обміну передовим соціокультурним і професійним досвідом, участі в міжнародних проєктах і грантах, що, в свою чергу, забезпечує розвиток особистісного потенціалу, досягненню індивідуальних і суспільних цілей, а також професійному становленню.

В умовах сучасних викликів особливої значущості набуває професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи на всіх рівнях вищої педагогічної освіти. Така пріоритетність обумовлена специфікою їхньої професійної діяльності. Молодший шкільний вік є одним із найбільш вразливих періодів, оскільки саме в цей час відбувається інтенсивний психофізіологічний розвиток дитини, її входження у широкий спектр соціальних взаємин – родина, учитель, дорослі, однолітки. У цей час дитина починає усвідомлювати власне «Я» та формувати своє

світосприйняття. Від учителя початкової школи залежить, у яких умовах та на основі яких цінностей і норм поведінки відбудеться формування особистості молодого українця, що в цілому сприяє розвитку здорової нації.

Відділенням вищої освіти НАПН України стратегічними орієнтирами модернізації вищої освіти в Україні у третьому десятилітті XXI століття виділено: філософське обґрунтування засад модернізації вищої освіти; вирішення сучасних проблем вищої освіти на державному рівні, запровадження інновацій та збереження національно-культурних традицій в контексті реалізації положень Болонського процесу; розробка науково-методологічних засад реалізації університетами місії розвитку українського демократичного суспільства в усіх його аспектах; розробка державних стандартів професійної підготовки майбутніх фахівців, визначення кваліфікаційних вимог до фахівців, забезпечуючи їх відповідність стратегічним цілям держави; забезпечення синергії освіти та науки; підвищення якості надання освітніх послуг, забезпечення варіативності їх форм і типів, урахування потреби європейського ринку праці; запровадження моніторингової системи якості освіти на внутрішньому і зовнішньому рівнях; інформатизація освіти, впровадження інноваційних технологій і технологій дистанційного навчання через розширення обсягу джерел навчання (SMART освіта, Індустрія 4.0); забезпечення автономії закладів вищої освіти, модернізації їх системи управління та фінансування; упровадження моделі оптимізації мережі закладів вищої освіти з урахуванням регіональних і галузевих потреб; інтернаціоналізація вищої освіти, що передбачає упровадження вітчизняних та іноземних освітніх програм, реалізацію спільних освітніх програм подвійних дипломів, залучення іноземних здобувачів освіти, участь у міжнародних грантових проєктах, розширення співпраці з міжнародними партнерами задля дослідницької діяльності; укладання договорів (угод) про партнерство з різними закордонними науковими інституціями і закладами вищої освіти тощо [2].

У контексті модернізації вищої педагогічної освіти України на сучасному етапі розвитку суспільства важливим механізмом запровадження змін є праксеологічний підхід, що пов'язаний з оптимізацією діяльності та орієнтований на її максимальну доцільність.

I. Мельничук наголошує на існуванні трьох моделей праксеологізації: ресурсно-технологічної, прогресивно-технологічної і науково-креативної.

Ресурсно-технологічна модель базується на середовищному підході в організації освітнього процесу, що полягає в наближенні навчальних умов до реальних матеріально-технологічних умов професійної діяльності. Прогресивно-продуктивна модель спрямована на поступове ускладнення завдань у процесі професійної підготовки, що призводить до підвищення рівня складності професійних рішень і дій. Науково-креативна модель орієнтована на розвиток творчого потенціалу майбутніх фахівців, стимулює науковий пошук і створює умови для саморозвитку та самовдосконалення [1, с. 47].

Відповідно до ідей праксеологічного підходу модернізація підготовки майбутніх учителів початкової школи до організації безпекоорієнтованого освітнього середовища в умовах ризиків передбачає зміну механізмів і прийомів організації освітнього процесу, що реалізуються в межах індивідуальної освітньої траєкторії майбутнього фахівця; застосування індивідуальних, групових, колективних форм навчання; активних, інтерактивних, імітаційних, ігрових, проблемних, проєктних методів навчання, кейсів, проблемних ситуацій; упровадження практико-орієнтованого навчання, різного роду інновацій та квазіпрофесійної діяльності, введення комплексного міжпредметного оцінювання навчальних досягнень майбутніх фахівців із застосуванням квазіпрофесійних процедур, що дозволяють наблизити освітній процес до реальних умов професійної діяльності та сприятиме розвитку практичних навичок і компетентностей майбутніх учителів початкової школи, необхідних для виконання фахових завдань, забезпечуючи інтеграцію знань із різних дисциплін та формування комплексного підходу до вирішення професійних проблем.

Успішна професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи до організації безпекоорієнтованого освітнього середовища в умовах ризиків залежить від сприяння адаптації здобувачів до нових видів освітньої діяльності, постійного моніторингу їхніх навчальних досягнень, створення тісного взаємозв'язку між усіма аспектами діяльності в межах університету, удосконалення якості викладання та забезпечення постійної підтримки, що передбачає розробку та впровадження нових програм і курсів, спрямованих не лише на формування професійних навичок

майбутніх учителів, але й на розвиток гнучких компетенцій, зокрема, вміння працювати в команді, критичне мислення, творчий підхід до вирішення завдань і досягнення цілей. У процесі професійної підготовки викладачі мають допомагати здобувачам освіти розкрити особистісний потенціал через різні види завдань, що підкреслюють їхні здібності та мотивують на успіх. Натомість, здобувачі мають залучатися до науково-дослідницької роботи, інноваційної діяльності, участі в конкурсах, наукових конференціях, форумах, практичних семінарах та майстер-класах, що сприятиме їхньому професійному і науковому зростанню.

У процесі модернізації професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до організації безпекоорієнтованого освітнього середовища в умовах ризиків важливу роль відіграє практико-орієнтоване навчання, яке реалізується через педагогічні практики, що повинні відповідати принципам безперервності, інтегративності та послідовності. Для успішної підготовки майбутніх учителів необхідно активно залучати до цього процесу стейкхолдерів, які представлені закладами загальної середньої освіти, а також учителів-практиків. Для створення практико-орієнтованого освітнього середовища важливо удосконалити організаційно-методичне забезпечення і забезпечити тісний зв'язок між теоретичним навчанням і практикою. Заклади загальної середньої освіти повинні стати навчальними центрами науково-педагогічного пошуку, організовуючи спільні науково-методичні семінари, круглі столи та майстер-класи, присвячені актуальним питанням початкової освіти.

Зміна політичної ситуації в Україні з 2014 р., спричинена воєнною агресією росії, а також посилена повномасштабним вторгненням агресора, змусила переглянути перспективні цілі щодо модернізації вищої педагогічної освіти на законодавчому рівні. Основним пріоритетом стало створення безпечного освітнього середовища в закладах освіти та забезпечення комплексної безпеки для всіх учасників освітнього процесу. Це охоплює фізичну, психологічну, соціальну, екологічну, інформаційну та освітню безпеку, що стало невід'ємною умовою функціонування освітніх закладів в умовах сучасних викликів. Метою безпекоорієнтованої діяльності закладів вищої педагогічної освіти є створення безпечної інфраструктури освітніх закладів, ефективне попередження та протидія негативним безпековим явищам в освітньому середовищі, формування

компетентностей безпеки в учасників освітнього процесу, запровадження обов'язкового підвищення кваліфікації, рівня обізнаності та підготовки педагогічних, науково-педагогічних та інших працівників закладів освіти з безпекових питань, питань базових психологічних втручань, основ психологічної самопомоги і прав, свобод та обов'язків громадянина, збереження та зміцнення фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я майбутніх учителів, забезпечення безпеки шляхом валеологічного супроводу освітнього процесу, що включає проведення консультативно-просвітницьких заходів з питань безпеки, валеопсихологічних досліджень, створення системи моніторингу психічного здоров'я всіх учасників освітнього процесу, розробку й упровадження сучасних здоров'язберезувальних, оздоровчо-профілактичних, безпекоорієнтованих технологій, навчальних програм і спеціальних курсів.

Отже, модернізація професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до організації безпекоорієнтованого освітнього середовища в умовах ризиків передбачає врахування перспектив розвитку системи вищої педагогічної освіти загалом з урахуванням тенденцій як вітчизняної, так і зарубіжної освіти, а також потреб і запитів суспільства. При цьому важливу роль відіграють вимоги роботодавців, спрямовані на збереження та зміцнення здоров'я підростаючого покоління, забезпечення конституційних прав дітей на якісну освіту, створення безпечних і здорових умов для навчання та праці, а також підвищення якості життя.

Список використаних джерел:

1. Мельничук І. М. Праксеологізація як ключовий механізм модернізації вищої освіти в сучасних умовах. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія: Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2021. Вип. 80 Т. 2. С. 47.
2. Саух П. Ю., Набок М. В. Відділення вищої освіти НАПН України: наукові здобутки та стратегічні цілі. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2022. № 4 (1). С. 1–9.